

Wat schrijf dat blif (7)

Door Goaitsen van der Vliet in 't *Inschrien* 2012-3

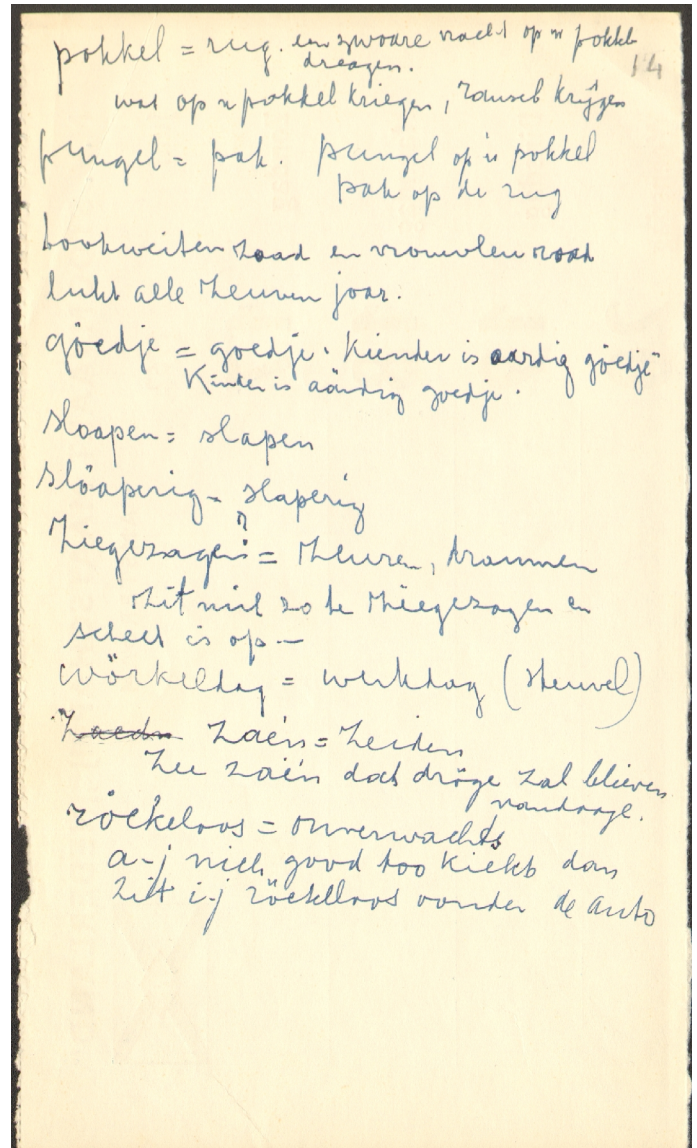
De eerste zes afleveringen van deze rubriek behandelden de oprichting en de vijf kerntaken van de Twentse Taalbank. Vanaf nu laten we het een beetje van het toeval afhangen welke kant het op gaat. Terugblikkend moeten we constateren dat één verhaal niet af was: de zoektocht naar de Hengelose woordenverzameling van Georg Huzink die we moesten onderbreken, net toen het spannend begon te worden. Dat is waar we nu de draad weer oppakken. Het is dan ook raadzaam eerst even het voorafgaande deel te lezen in aflevering 2 van deze rubriek in 't *Inschrien* 2011-2.

Binnen een half uur na het verrassende telefoontje zit ik in Hengelo met Huzinks kleindochters rond de eettafel waarop de nieuwe vondsten liggen uitgestald. Het meest in het oog springt een groot, groen aantekenschrift. Helaas zijn maar enkele bladzijden gevuld met dialectwoorden en vertalingen. Verder bevat het een uitgebreide *Begroting inboedel ten behoeve van de brandverzekering* die ons een nauwkeurig en gedetailleerd inzicht geeft in wat een ouder echtpaar in de jaren vijftig in ieder vertrek en in iedere kast aan spullen had, met de waarden die eraan werden toegekend. Best wel boeiend, maar niet het grote boek met woorden dat er volgens de familie moet zijn geweest.

De rest van de vangst zou ik zeker niet mager durven noemen. Naast enkele krantenknipsels en gelegenheidsteksten zijn er een kleine vijftig memootjes en klad- en kalenderblaadjes, die door Huzink zijn volgekrabbeld met Hengelo's idioom en herinneringen aan het dorp van zijn jeugd. Van één kalenderblad is de achterkant nog niet vol. Hij is van de week voor Huzinks overlijden op 26 juni 1962 en vermeldt als laatste voorbeeldzin: *a'j nich good tookiekt dan zit i-j rökeloos oonder de auto*. Vooralsnog zonder vertaling.

Opvallend in de papieren zijn een paar doorhalingen en de kruisjes die voor sommige woorden staan. Waren die misschien al overgenomen in het grote dikke boek? Maar waarom de rest dan niet, en staat alles kriskras door elkaar? Van een boekhouder bij Stork zou je dat niet zo verwachten. Blijkbaar werkt het bij rekenen toch anders dan bij taal. Het aantal gevonden woorden en uitdrukkingen bedraagt ondertussen zo'n zevenhonderd. Nog minstens 3300 te gaan, van de 'zeker vierduizend' die ons door

Huzink in de *Twentse Post* van maart 1962 in het vooruitzicht zijn gesteld.



De laatste bladzij van Huzinks Hengelose woordenverzameling, van 24/26 juni 1962.

Het vermelden waard is nog een knipseltje met het gedicht *Vuurjoarsbrulfte* van H.J. ter Mors, de Enschedese kruidenier die in de vierde aflevering van deze rubriek al even aan de orde kwam met een paar onsterfelijke regels. In een handschrift heeft Huzink de tekst 'vertaald' naar het Hengelo's, zodat hieraan bepaalde taalverschillen tussen beide plaatsen goed zijn af te lezen.

Allemaal mooi meegenomen dus, maar niet waar iedereen op hoopte. Er moet véél meer zijn, benadrukt de familie nogmaals. Maar waar dan? Er zijn nog enkele opties. De rijkelijk gevulde zolder van Friedje Top is er één. Maar omdat een zoekactie op korte termijn haar niet goed uitkomt, besluit ik me eerst te richten op het archief van het voormalig

Nedersaksisch Instituut waar de hoofdmoot van Huzinks woordenverzameling mogelijk terechtgekomen is. Na wat heen-en-weer-getelefoneer wordt duidelijk waarom er via de normale kanalen niets uit dat archief terug te vinden was: het is niet openbaar omdat er nog privévoelige stukken tussen kunnen zitten en het nog niet goed is geïnventariseerd. Daar kunnen we natuurlijk niet op wachten, mocht het er nog eens van komen, en vragen officieel toestemming aan het College van Bestuur van de RUG om er een blik in te mogen werpen. Op voorwaarde van ondertekening van een vertrouwelijkheidsverklaring is dat geen probleem, zodat ik hartje zomer 2011 een bezoek breng aan het Centraal Archief aan het Nadorstplein in Groningen. Gelukkig is er ook wat te drinken.

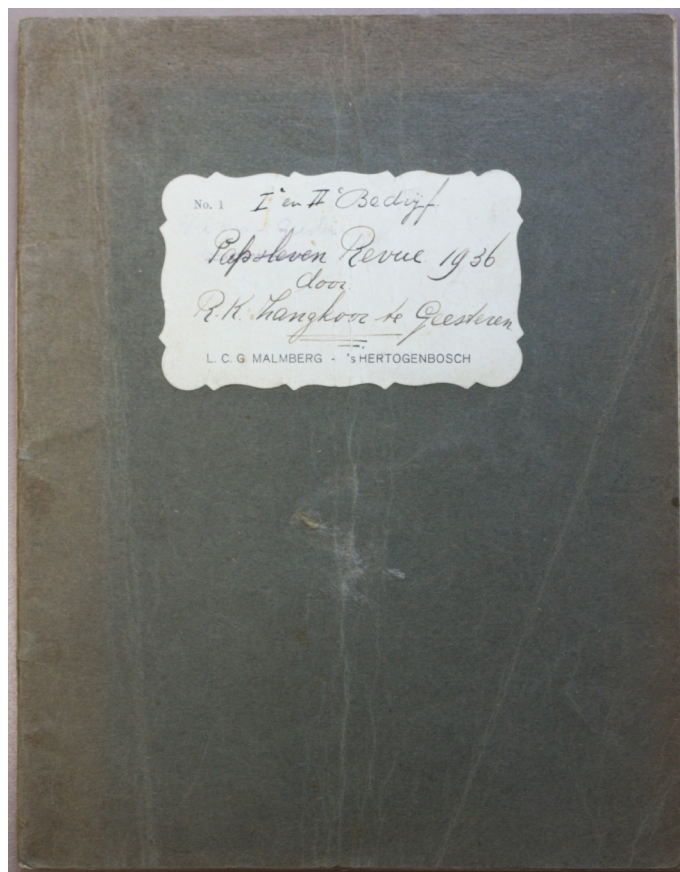
De naam Huzink komt niet voor in de ruwe beschrijvingen van de inhoud van alle dozen en mappen. De naam Bezoen des te meer, maar van het lang vermiste handschrift van diens *Taal en volk van Twente* geen spoor. Een medewerker suggereert dat verder zoeken mogelijk weinig zin heeft. Een deel van het archief van het Nedersaksisch Instituut zou een tijdlang door ruimtegebrek op een minder voor de hand liggende plek hebben gestaan en per ongeluk voor oud papier zijn doorgedaan. Omdat ik dat gerucht elders ook al eens had opgevangen, vrees ik het ergste. Wie weet welke historische taalschatten die ooit in vertrouwen aan het eens gerenommeerde instituut werden geschonken, zo nog meer verloren zijn gegaan. Zulke dingen gebeuren blijkbaar gewoon. Geen haan die er naar kraait.

In plaats van de zo gezochte zaken, kom ik wel allerlei ander moois tegen in de koele kelder van het Centraal Archief. Brieven en aantekeningen bijvoorbeeld, van Twentse schrijvers die al lang niet meer onder ons zijn: Buursink, Dingeldein, Gigengack, Klaassen, Legtenberg en Te Lintelo. Bijzonder is de vondst van twee schoolschriften met het script van de in Geesteren legendarische eerste *Papsleven Revue*, in 1936 opgevoerd door het plaatselijke R.K. Zangkoor. In 1949 kwamen ze bij het Nedersaksisch Instituut terecht via meester Leus¹ uit De Lutte, die zijn taak serieus opvatte.

¹ Het was dezelfde meester Leus waarvan sommigen zeiden, dat hij ze alle vijf wel had, maar niet op een rijtje. Zo lezen wij tenminste, vrij vertaald, uit het verhaal *Opgräaien in en mét de natuur* van Jan Swennenhuis, die bij hem in de vierde klas zat. Zie hiervoor de webuitgave *Van over de lessel*, okt. 2011.

In een begeleidend briefje schrijft hij: "Ook horen hierbij liederen (...) in 't dialect geschreven, deze poëtische proeven zend ik later. Bedenk dat u deze beide spelen in bruikleen hebt en dat hierin onnoemlijk veel verankerd ligt."

Ondertussen, 76 jaar later, hebben de teksten via de Twentse Taalbank hun weg naar Geesteren teruggevonden. De bijbehorende 'liederen' zijn voorsnog onvindbaar.



We zijn wat afgedwaald inmiddels, maar vervolgen onze zoektocht twee weken later, schatgravend op de zolderverdieping van Huzinks kleindochter. De zon staat te branden op het dak, zodat het er *good dooi* is. Pas als we de laatste uithoek hebben bereikt, worden alle inspanningen beloond. In een ondergeschoven kastje wordt een leuke stapel oude geschriften zichtbaar. Eerst wat boeken, waaronder twee Twentse klassiekers: *De boetenste duusternis* (1961) van Johan Gigengack en, vast niet toevallig, *Taal en volk van Twente* (1948) van Herman Bezoen, de uitgave van het in Groningen onvindbare origineel. Dan volgt een berg vergeelde krantenknipsels met Twentse verhalen uit het midden van de vorige eeuw, met o.a. de *Plèèrdöpkes* van een anonieme columnist, en teksten onder onbekende schuilnamen als Schrapan en Va. Zo hebben we de komende twee jaar nog heel wat uit te zoeken bij de Taalbank!



Georg Huzink in 1962.

Gretiger nog graaien we naar een stapeltje notitieboekjes en -blokjes, een sigarendoos vol memootjes, en een paar mapjes met losse papieren, in alle soorten en maten. Als we nog niet warm waren, dan worden we het nú wel, want bijna alles staat vol met Twentse woorden en uitdrukkingen en bijbehorende verklaringen. Als klap op de vuurpijl geldt een exemplaar van het *Beknopt Heerder woordenboek*. Op alle bladzijden zijn Noordveluwse dialectwoorden voorzien van Twentse varianten en de nodige commentaren in Huzinks haastige handschrift. Het is de tweede druk van 1945, niet de eerste van 1940, en dus ook niet het boek waarvan de familie vertelde, dat hij er woorden in noteerde bij een verblijf in de schuilkelder tijdens het bombardement van Hengelo in oktober 1944.

Dat neemt niet weg dat de Hengelose woordenverzameling echt bestaat en dat we hem nu hebben gevonden!

Alles overziend zijn we niet meer zo overtuigd van het bestaan van een soort grootboek waarin de Hengelose boekhouder alles nog eens netjes gealfabetiseerd noteerde. Er zijn nauwelijks merktekens en doorhalingen, en al helemaal geen notities die op een systematische verwerking van dit ruwe materiaal zouden kunnen wijzen.

Een snelle telling leert ons, dat het aantal nu op zolder gevonden grote en kleine bladzijden ongeveer achthonderd bedraagt. Met een voorzichtig gemiddelde van tien per kantje, is de verzameling nu dus in één keer uitgebreid met ruwweg achtduizend woorden en uitdrukkingen. Rekening houdend met een flink aantal doublures, houden we dit aantal voorlopig ook maar aan voor de hele verzameling. Let wel: dit is twee keer zo veel als Huzinks eigen schatting in 1962. Waarmee deze qua omvang meteen als één van de grote oorspronkelijke Twentse woordenverzamelingen kan worden bestempeld en de maker ervan dus in één adem genoemd kan worden met H.L. Bezoen (Enschede e.o.), B.E. Ribbert (Tilligte), K.D. Schönfeld Wichers (Rijssen), J.W.M. Gigengack (Hengelo e.o.), W.H. Dingeldein (Denekamp), G.B. Vloedveld (Almelo) en D. Dijkhuis (Haaksbergen).

Hoe groot Huzinks verzameling precies is, leren we later, als alle woorden en uitdrukkingen met bronvermelding zijn ingevoerd in het Dialecticon Twents. Maar dat kan nog wel even duren, want voorlopig gaat de Twentse Taalbank voor. Tijd is nu eenmaal een steeds schaarser wordend goed binnen een mensenleven.

Tot slot: *Als je niet goed uitkijkt, kun je zomaar onder een auto komen.* Dit lijkt me de juiste vertaling van Huzinks slotzin. Of is het toch ook in het Nederlands 'onder de auto'?